

A kulturális igazgatás lehetőségei és feladatai

Miniszterelnökség Műtárgyfelügyeleti Hatósági Főosztály

Szomorú, nem egyszer napi tapasztalatunk, hogy műkincseinket, kulturális örökségünk ingó javait milyen módon tizedelik a különféle jogellenes cselekmények: lopások, csempészet, sőt olykor erőszakos rablások is.

Ezek alól nem kivétel sem az állami múzeum, sem a vidéki kisközösség régi temploma, a köztéri szobraink, de a magángyűjtemények rejtett kincsei sem. A bűnüldöző szervek szerteágazó feladatai között a „műkincsbűnözés” csupán egy a sok közül. Az állami feladatellátás rendszerében, a kulturális igazgatásban ugyanakkor mégis rendelkezésre áll az a különleges szakértelem, mely a „műkincses ügyek” felderítést és a visszaszerzést eredményesebbé teheti. Ez tehát elemi érdeke a kulturális igazgatásnak is, sőt a bűncselekmények elévültével, a visszaszerzés, a restitúció már csak kulturális feladat marad: a büntethetőség hiányában rendőri intézkedésre már nem is számíthatunk. Elveszett kulturális örökségünket viszont 20-30, de akár 50 év múlva is szeretnénk visszakapni!

Hazánk uniós csatlakozása küszöbén, 2003-2004-ben a csatlakozási felkészülés jegyében, a műtárgyfelügyelet akkori felelőse (e tekintetben a Miniszterelnökség jogelődje) a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (KÖH) és a bűnüldöző szervek (rendőrség, vámszervek) érintett munkatársai között rendszeres találkozókra került sor. Szerencsés módon segítette az egyre szorosabb együttműködést számos EU rendezvény és nemzetközi konferencia is, ahol az együttműködés példái, más országok eredményei és az EU kínálta lehetőségek kiaknázásával sikerült felismerni, hogy a közös célok irányába mely utakon érdemes elindulni. Ennek folytán alakult ki az a napi együttműködés (rendszeres szakmai segítségnyújtás, adatáramlás, stb.), aminek a tapasztalatai alapján – 2006. január 1-jével – sor kerülhetett az örökségvédelmi jogszabályok módosítására, valamint a kulturális javak hatékonyabb védelme érdekében 2006. március 22-én aláírt ORFK-VPOP-KÖH együttműködési megállapodás megkötésére. Az aláírásra az Alvilágot járt műkincseink – Válogatás az elmúlt 15 év felderített bűneseteiből című kiállítás megnyitóján, a KÖH kiállítótermében került sor. A háromoldalú együttműködési megállapodást a rendőrség, a vámszervek és a kulturális igazgatás 2012-ben megújította, az együttműködés szabályozott forrását azóta ez biztosítja.

Mindezek nem csupán papíron maradt eredményeket hoztak, hanem közvetlenül is hozzájárultak számos elveszett műtárgy megkerüléséhez, továbbá közvetett hatásuk is lett: az örökség hatékonyabb megőrzését, a megelőzést is szolgálják. Az együttműködés jegyében most már évek óta a Műtárgyfelügyelet heti több alkalommal – munkaidőn túl is – szakmai állásfoglalásokkal segíti a vámszervek felderítéseit, és a rendőri munkát is. Évente több ízben vesz részt a bűnüldöző szervek munkatársainak szakirányú képzésében, közös projektek, fejlesztések eredményeként pedig új informatikai rendszereket, kézikönyveket, tájékoztató anyagokat is készítettek. Mindazonáltal a leglátványosabb eredményt a Miniszterelnökség lopott és eltűnt műtárgyak nyilvánosan kereshető adatbázisa hozta. (<https://mutargy.kormany.hu/>) A 2004 ősze óta bejelentésekből, adatkérésekből gyarapodó

adatállomány ma már mintegy 5.000 darab, az elmúlt ötven év alatt ellopott és eltűnt műtárgy adatát és fényképeit rögzíti. Ezek harmada a védett körbe tartozik: közgyűjtemények, műemléktemplomok és védett magángyűjtemények darabjai. Az adatbázis, és a műtárgyfelügyeleti munka alapján az eltelt időszakban több, mint 400 műtárgy sikeres visszaszerzését sikerült előmozdítani a Miniszterelnökség Műtárgyfelügyelete (és elődszervei) közreműködésével.

A siker bizonyítékát egyrészt a lopott, csempészett és megtalált műtárgyak 2006-os és 2012-es kiállításain bemutatott tárgyak mellett a Miniszterelnökség örökségvédelmi honlapján olvasható eseménytörténetek adják (<https://oroksegvedelem.kormany.hu/visszaszerzett-mutargyak-restitucios-eredmenyek>). Másrészt a közvetett hatás is számottevő: ma már a műkereskedelem résztvevői, és a műgyűjtők is óvatosabbak lettek: egy-egy adás-vétel, aukció előtt már érdemes ellenőrizni a lopott műtárgyak adatbázisában az érintett műtárgy adatait, hiszen az aukción a rendőrség által lefoglalt festmény, vagy még rosszabb esetben a vevőtől elkobzott műtárgy komoly kockázat. Az adatbázis biztosította nyilvánosság komoly tényező, adott esetben a műkereskedelem számára alapvető bizalom is könnyen szertefoszlik, ha egy ilyen ügynek híre megy. Végső soron pedig még a – bíróság előtt kulcsjelentőségű – jóhiszeműség is kérdésessé válik, hiszen a nyilvános adatbázis mellett a műkereskedők „hivatalból” kapják a Miniszterelnökség műtárgyfelügyeletétől a Lopott Műtárgyak Hírlevelét, amit minden nyilvántartásba vételt követően küld szét a hatóság a lopás és az ellopott tárgyak adataival, fényképeivel. (Az ingyenes hírlevél mintegy 150 címzettje között szerepelnek a nagyobb aukciós házak, galériák, antikváriumok, régiségboltok, a szaksajtó, és magángyűjtők is, de bárki feliratkozhat a mutargy@me.gov.hu címre küldött levelével.)

Megjegyzés: Az ingó kulturális javakkal, műtárgyakkal, műkincsekkel kapcsolatban a központi hivatali és hatósági feladatokat a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal 2012. szeptember 29-én bekövetkezett névváltozásával létrejött Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ látta el, a Miniszterelnökség ennek jogutódjaként folytatja 2017. január 1-jétől a műtárgyfelügyeleti hatósági és hivatali eljárásokat.